

25.59x33.43	1	48	עמוד	בשבע-מתחלף ירושלים	27/11/2025	96067387-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

להבין את השורש :

דעות

מאיר סידר

להבין את השורש

שורש המחלוקת סביב גיוס החרדים אינו פרקטי אלא זהותי. החרדיות מבוססת במהותה על קיום בד' אמות של הלכה והתנגדות למדינה הציונית, ובלי הבנת הפער הזה אין פתרון. הפתרון יגיע אך ורק מכורח המציאות

ישראלי אחר. אלא שאז קורה להם הדבר הבא: בעוד ציבור הכיפות הסרוגות פוגש במוסדות התורניים שאליהם הוא קשור רבנים הרואים במדינת ישראל את "ראשית צמיחת גאולתנו" ומפרשים את קורותיה באספקלריא רתית, החרדים לומדים תורה מפיהם של גדולי רור נערצים המסבירים להם שכל זה "לא שלנו". והם מכינים באינסטינקט שהם נסחפו. לא הם לא יוותרו על התורה הנצחית בגלל איזו התלהבות רגעית מסיירת מטכ"ל בפיקודם של אוכלי נבלות וטרפות. ובסופו של דבר, אם הם לא ירצו למצוא את עצמם "בחוץ", הם תמיד יחזרו אל חיק האידיאל של ד' אמות של הלכה ויחזקו איש את רעהו בהתנגדותם למדינה.

אשר על כן, חרדי אמיתי אינו יכול להתגייס לצבא המדינה הציונית. לא בגלל שהוא לא בטוח אם הוא יצא מהצבא חרדי כפי שהוא נכנס אליו חרדי, אלא בגלל שהוא לא יכול להיכנס לצבא מלכתחילה. ברגע שהצבא החרדי ילבש את מדי החאקי של צה"ל הוא יפסיק להיות חרדי של ד' אמות של הלכה, שזוהי מהות החרדיות, ויירש להישבע אמונים למדינה שעצם קיומה מבטא את נטישת אסטרטגיית הקיום הבסיסית של החרדים: החיים בבועה א' היסטורית של ד' אמות של ההלכה.

לשאלת ההשלכות האופרטיביות של הנאמר עד כה, כלומר מה עושים עם כל זה באופן כללי ובהקשר לסוגיית גיוס החרדים לצבא בפרט, התייחסתי במאמרים קודמים ואמשיך להתייחס בעזרת ה' גם בעתיד. לאור האמור, אין כל טעם בוויכוחים אידאולוגיים עם החרדים. תפיסתם מתבססת על אסטרטגיה קיומית של אלפיים שנה, ונימוקים תורניים כאלו ואחרים מפי רבני הציונות הדתית שאינם נחשבים אצלם לא יזיוז את גדולי הדור שלהם במילימטר. ואת גדולי הדור החרדים אי אפשר לעקוף. השינוי יבוא רק מכורח המציאות, ולא בגלל שמי מהם ישתכנע. המדינה הציונית צריכה לדאוג לכך שכל חרדי שמבקש להמשיך לחיות קיום לא מדיני בד' אמות של הלכה יתנתק גם מהסבסוד של המדינה. פייר אינאף.

ובאשר לציונות הדתית. על הציונות הדתית להבין את תפקידה ההיסטורי בצומת הדרכים שהעם היהודי נתון בו כעת. החזרה של עם ישראל אל במת ההיסטוריה צריכה להיות חזרה של העם היהודי, ולא הופעה של עור עם דמוקרטי ליברלי ונאור. ואל דאגה, זה יכול ואף צריך להתרחש במסגרת דמוקרטית ובלי כפייה. על הציונות הדתית להוביל ביתר שאת את המאבק על צביונה היהודי של המדינה, מתוך הבנה שמדינת ישראל היא גילוי בכור ה' בעולם. מאורעות 7 באוקטובר חשפו את הקשר העמוק של העם היושב בציון ליהדות, רבר המצביע על תהליכים חברתיים העומדים בפתח שבעזרתם יחול בעזרת ה' שינוי הדרגתי ממדינת היהודים למדינה יהודית.

לתגובות: meirse@ariel.ac.il

או להישאר בקיום הגלותי שינתה צורה. בפועל העם היהודי עלה לארץ בחסות השלטון הציוני שהוקם בה וכזכות חוק השבות, והוא חי במדינת ישראל הציונית. עם זאת, מבחינת רוב שומרי התורה והמצוות, שאלת היחס למציאות החדשה שבה עם ישראל חזר אל כמת ההיסטוריה בלכוש חדש, כעם חילוני, לא באה על פתרונה.

כמענה למציאות מחודשת זו נוסדה בארץ ישראל מסגרת חברתית שלא היה כדוגמתה בדורות קודמים, וגם כיום אין כדוגמתה בעולם היהודי מחוץ למדינת ישראל: חברת הלומדים מבית מדרשו של החזון איש. חברת הלומדים מחייבת את כל החברים בה בלימוד תורה ובחיים

הגדולים במזרח אירופה.

הופעתה של הציונות המדינית מבית מדרשו של הרצל יצרה מציאות חדשה. הציונות המדינית כשמה כן היא: היא לא פעלה רק לשיבתם של יהודים לציון, אלא דרשה מתחילת דרכה להחזיר לעם היהודי את הקיום המדיני שנגזל ממנו לפני אלפיים שנה ובכך להחזירו להיות שחקן על במת ההיסטוריה. אשר על כן, הציונות התנגשה מתחילת דרכה חזיתית עם אסטרטגיית הקיום של הסתפקות בד' אמות של הלכה. אומנם הרצל בעצמו, כמו רבים ממנהיגי הציונות אחריו, הבין את ערכה של המסורת היהודית וגם התחבר אליה רגשית. אלא שלמרות ביטויי אהרה רומנטיים

הריון בסוגיית גיוס החרדים לצה"ל מתמקד לרוב בהיבטים פרקטיים, וגם כאשר עולים בו היבטים רחבים יותר, סוציולוגיים, היסטוריים או דתיים אידאולוגיים, חסרה על פי רוב התייחסות להבדל העקרוני בין החרדיות ובין הציונות בכלל והציונות הרתית בפרט - יחסן המנוגד של האידאולוגיה החרדית ושל הציונות הרתית, על שלל פלגיה, להיסטוריה המודרנית ולתפקידו של עם ישראל בה.

פראנץ רוזנצווייג, הפילוסוף היהודי המפורסם ביותר בתחילת המאה הקודמת, הגדיר את הקיום היהודי בהסתמך על קביעת חז"ל ש"מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד", כקיום בבועה א' היסטורית. לפי רוזנצווייג, הביטוי ד' אמות של הלכה משקף נאמנה את החיים היהודיים באלפיים שנות הגלות, שבהן תפקידו של עם ישראל כגורם משפיע בהיסטוריה נכנס להקפאה.

היהודים בגולה פעלו להישרדות אישית וקהלית, וחייהם התנהלו בתחומים שכונסו בתחילת העיון החדש לארבעת חלקי השולחן ערוך, כלומר תחומי חיים הנוגעים לפרט ולקהילה שחיים תחת שלטון זר. כל השאר, אם זה הלכות מקדש וכליו או הלכות מלכים ומלחמותיהם (כדי להזכיר רק שתי דוגמאות ממשנה תורה של הרמב"ם), נלמד אומנם גם הוא, במסגרת מצוות תלמוד תורה, אך מכורח המציאות לא על מנת לעשות אלא בבחינת דרוש וקבל שכן.

לאורך ההיסטוריה, מסיבות כלכליות רק בודדים יכלו להקריש את חייהם באופן בלעדי ללימוד תורה, והשאר עסקו בהישרדותם הפיזית בזמנים טובים יותר וטובים פחות. עם זאת, כולם, אלה שלמדו יותר, אלה שלמדו פחות ואלה שלא למדו בכלל, חיו בתודעה שלימוד התורה וחיים בד' אמות של הלכה הם הערכה להמשך הקיום היהודי. ד' אמות של הלכה הוכיחו את עצמן כאסטרטגיית קיום מוצלחת בגלות, אף כי לא על במת ההיסטוריה אלא במרתף שלה. כי במת ההיסטוריה שמורה למדינות.

לפרוץ את מחסום ד' האמות

ההתעוררות לשיבת ציון במהלך המאה ה-19, שקדמה לתנועה הציונית, מסמנת מפנה. התנועות השונות לשיבת ציון שצמחו מלמטה, כדוגמת הבילויים, הבינו ששיבת ציון דורשת שינוי באסטרטגיית הקיום של עם ישראל. אנשי ביל"ו, שבשמש משתקפים ראשי התיבות של הפסוק בישעיהו "בית יעקב לבו ונלכה באור ה'", לא כללו בשמם את המילים "באור ה'". הם ויתרו ביורעין על הסיפא, כי הם הבינו דבר אחד: "באור ה'", כפי שדורש הפסוק, בית יעקב לא ילך לשום מקום. אור ה' היחיד שהם זכרו מארצות מוצאם היה כלאו בד' אמות של הלכה. ארבע אמות של הלכה אינן מובילות לקיום יהודי עצמאי בארץ ישראל. אולם בפועל, למרות מסירות הנפש של חבריהם, כל התנועות הטרומיות שיקדמו לציונות המדינית של הרצל לא הצליחו לפרוץ את מחסום ד' האמות, שבמסגרתו המשיכו להתנהל רוב שלומי אמוני ישראל במרכזים היהודיים

שנשמעו מפיו ומפי מנהיגים ציוניים נוספים כלפי המסורת היהודית, ובעיקר כלפי התנ"ך, לא רק חילוניותם האישית אלא גם תוכניות הפעולה המעשיות של התנועה הציונית התנגשו חזיתית עם התפיסה הרתית הרווחת של ד' אמות של הלכה. במובן זה, הציונית נשאה בהכרח אופי אנטי-דתי.

רוב גדולי ישראל סירבו לנטוש אסטרטגיית קיום של אלפיים שנות גלות שהוכיחה את עצמה לטובת הרפתקה שסופה אינו ידוע, בפרט כאשר הרפתקה זו הייתה בהובלה חילונית ונשאה אופי אנטי-דתי. דמויות כמו הרב ריינס או הרב מוהליבר, שהצטרפו לתנועה הציונית, או הרב קוק שתמך בה מבחוץ, עשו מאמץ הגותי אדיר כדי להציג לאדם דתי השקפת עולם קוהרנטית שתשמש בסיס לשיתוף הפעולה עם הציונות. אך רוב שלומי אמוני ישראל לא היו בנויים לתוצאות המורכבות של מאמץ הגותי חדשני זה. רוב ציבור שומרי התורה והמצוות רצה את זה פשוט יותר ונשאר חרדי.

חיים בבועה של עצמם

בעקבות השואה והצלחת המפעל הציוני, ובפרט אחרי קום המדינה, המרכז הדמוגרפי של היהדות החל לנוע בהדרגה לעבר מדינת ישראל. השאלה אם לקחת חלק במפעל הציוני

